

Phuk Siao: Friendship Engagement for Sustainable Community Based on Thai Buddhist Knowledge

Phrawisutthithiraphong (Vichean Apipunyo)

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University,

Phrapalad Somchai Damnoen

Buddhapanya Sri Thawarawadee Buddhist College,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Received: August 13, 2017

Accepted: December 8, 2017

Abstract

The current research aimed to: (1) study history and principles of the *Phuk Siao* friendship engagement ceremony in the Thai society; (2) study concepts and principles of friendship management based on Buddhism, and (3) propose guidelines for and application of local *Phuk Siao* ceremony in order to create and reinforce friendship environment in accordance with Buddhist and local Thai wisdom principles. A mixed methods design was employed, with an extensive documentary review, a field study, and interviews of key informants who participated in *Phuk Siao* ceremony.

Findings are as follows. 1) The *Phuk Siao* friendship engagement ceremony is a northeastern traditional ritual for making friendship among people. This kind of friendship is stronger than normal acquaintance because it makes a very close friendship which is full of love, faithful assistance or even risking one's life for the other. Friend-tied ceremony is an action on strengthening unity and friendship among father, mother, their descendants and other people around them. It creates a web of love and unity within and among families, which results in wider and more numbers of close friends. 2) Friendship could be constructed inside oneself, by creating in-self friendship condition, wishing not to hurt or destroy oneself, creating goodness in mind and being self-friendly reliance. If one contains good self-friendly reliance, then one could expand this friendliness to others around him. Buddhism principles used to create sustainable friendships are *Kalayanadham*, *Thit Hok*, *Sangkahawatdhu*, unity, justice, etc. 3) The application of *Phuk Siao* ceremony as means for creating and reinforcing friendly environment within a community might be done through Buddhist and local wisdom principles. The patterns are: (1) using veracity and sincerity as baseline; (2) using the Buddhism principle of *Kalayanadham* to create friendship; and (3) using traditional Friend-tied ceremony as tool to create friendship based on local wisdom. Friendship is usually created along with cultural and traditional activities called *Hit Sip Song*, *Khlong Sip Si*, as well as the application of *Thit Hok* principle.

Keywords: *Phuk Siao*, friendship engagement, Thai Buddhist knowledge

การผูกเสี่ยว : รูปแบบการสร้างมิตรภาพเพื่อชุมชนที่ยั่งยืนตามแนว พุทธภูมิปัญญาไทย

พระวิสุทธิธีรพงศ์ (วิเชียร อภิปัญญา)

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระปลัดสมชาย ดำเนิน

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ได้รับบทความ: 13 สิงหาคม 2560 ตอบรับตีพิมพ์: 8 ธันวาคม 2560

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาประวัติและหลักการของประเพณีการผูกเสี่ยวในสังคมไทย 2) เพื่อศึกษาแนวคิดและหลักการเสริมสร้างมิตรภาพตามแนวพระพุทธศาสนา 3) เพื่อเสนอรูปแบบและแนวทางการประยุกต์ประเพณีผูกเสี่ยวในการเสริมสร้างมิตรภาพเชิงพุทธภูมิปัญญาไทย การวิจัยนี้เป็นการศึกษาแบบผสมผสาน ระหว่างการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง และการศึกษาภาคสนาม ซึ่งเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ผู้ที่มีความรู้และเกี่ยวข้องกับพิธีผูกเสี่ยว กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วยพระสงฆ์ ประชาชนท้องถิ่น และผู้นำชุมชน

ผลการศึกษามีดังนี้

1) การผูกเสี่ยว เป็นประเพณีของชาวอีสาน ที่มุ่งเน้นเรื่องการคบกันเป็นเพื่อนที่สนิทแนบแน่นเป็นพิเศษ มีความรักความผูกพันกันพึ่งพาอาศัยกัน สามารถตายแทนกันได้ การผูกเสี่ยวเป็นประเพณีที่ส่งเสริมความสามัคคี และการผูกมิตรไมตรี ตั้งแต่พ่อ แม่ ลูก จัดเป็นสายสัมพันธ์ที่แนบแน่น สร้างสายใยแห่งความรักความสามัคคี การผูกเสี่ยวยังเป็นการเพิ่มจำนวนญาติพี่น้องให้มีมากยิ่งขึ้น

2) มิตรภาพสามารถสร้างให้แก่ตัวเองด้วยการสร้างภาวะของความเป็นมิตร มีความปรารถนาดี ไม่ทำร้ายและทำลายตนเอง เมื่อตนเองมีมิตรภาพที่ดีแล้ว ก็ย่อมจะขยายมิตรภาพนั้นไปสู่ผู้อื่นได้ง่าย หลักธรรมสำหรับสร้างมิตรภาพที่สามารถนำไปปฏิบัติเพื่อสร้างมิตรภาพเกิดขึ้นและรักษาให้ยั่งยืนตลอดไป คือ กัลยาณธรรม ทิศ 6 สังคหวัตถุ ความสามัคคี ความยุติธรรม เป็นต้น

3) รูปแบบการประยุกต์ใช้ประเพณีผูกเสี่ยวเพื่อเสริมสร้างมิตรภาพ มีทั้งรูปแบบที่เป็นไปในเชิงพุทธและภูมิปัญญาไทย โดยใช้ความจริงใจเป็นคุณธรรมเบื้องต้น มีกัลยาณธรรมเป็นหลักปฏิบัติเพื่อสร้างมิตรภาพเชิงพุทธ และมีประเพณีการผูกเสี่ยวเพื่อสร้างมิตรภาพเชิงภูมิปัญญาไทย การสร้างมิตรภาพมักจะเป็นไปพร้อมกับวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นที่เรียกว่า ฮีตสิบสอง คองสิบสี่ และมีการประยุกต์ใช้หน้าที่ตามหลักของทิศ 6 เพื่อสร้างมิตรภาพ

คำสำคัญ : การผูกเสี่ยว การสร้างมิตรภาพ พุทธภูมิปัญญาไทย

บทนำ

การพัฒนาสังคมและวัฒนธรรมไทย มีคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานที่สำคัญ ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันจากการเรียนรู้ในเชิงประวัติศาสตร์ทำให้ทราบว่าการดำเนินวิถีชีวิตของสังคมไทย ตลอดถึงการสร้างสรรค์ในเชิงศิลปวัฒนธรรมล้วนมีพื้นฐานมาจากหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาทั้งนั้นทำให้ชาติไทยมีมรดกทางวัฒนธรรมที่หลากหลายอันทรงคุณค่าที่สะท้อนให้เห็นถึงอารยธรรม ภูมิปัญญา และกระบวนการจัดการของผู้คนในสังคมไทยในอดีต โดยแสดงออกทางจารีตประเพณี ตลอดจนความรักความผูกพัน ความสามัคคีอันดีงาม และมีบทบาทสำคัญที่สามารถเชื่อมโยงเรื่องราวความเป็นมาของชุมชนกับวิวัฒนาการของสังคมไทย ส่งผลให้ชุมชนมีขีดความสามารถในการจัดการปัญหาของตนเองได้ มีการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่องบนพื้นฐานวัฒนธรรม ความเชื่อ คุณค่าดั้งเดิม ศาสนา และเศรษฐกิจชุมชนที่พึ่งพาเอื้อเฟื้อกันและกันโดยแต่ละชุมชนได้ใช้ศักยภาพของตนเองเข้าคลี่คลายและจัดการปัญหาได้ด้วยตนเองภายใต้ความร่วมมือและสนับสนุนจากองค์กรภายนอกมาประยุกต์ใช้ได้ อย่างมีประสิทธิภาพ (ธนภูมิ ธารารุท, ศิริชัย เพชรรักษ์ และ กาสัก เตชะขันหมาก, 2560)

ภูมิปัญญาเป็นเครื่องมือในการจัดการความขัดแย้งที่มีมายาวนานทั้งในต่างประเทศและในประเทศไทย ซึ่งสามารถใช้ในการจัดการความขัดแย้งได้ในหลายระดับ เช่น ระดับระหว่างบุคคล ระดับกลุ่ม เป็นต้น ภูมิปัญญาท้องถิ่น แฝงอยู่ในรูปแบบของศาสนา ความเชื่อในเรื่องอำนาจเหนือธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต เป็นต้น ในปัจจุบัน ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีส่วนสำคัญในการจัดการความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานภาครัฐและประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับประเด็นของสิทธิชุมชน (Community Rights) ซึ่งความเป็นท้องถิ่นมักจะถูกมองว่าเป็นปัญหาต่อการพัฒนาประเทศ รัฐมองความไม่พัฒนาทางด้านวัตถุของท้องถิ่นจนลืมนึกถึงผลกระทบที่จะเกิดกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่การบริหารจัดการภาครัฐจะต้องพิจารณาถึงภูมิปัญญาที่มีอยู่ในชุมชน ซึ่งในแต่ละพื้นที่ต่างก็มีระบบภูมิปัญญาและอัตลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่นที่แตกต่างกันไป ส่งผลให้กระบวนการในการจัดการความขัดแย้งแตกต่างกันออกไปด้วย ปฏิเสธไม่ได้ว่าภูมิปัญญามีพลังในการยึดโยงบุคคลให้เกิดความคิด ความเชื่อที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และสามารถแก้ไขความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้ในทุกระดับ (สุตารัตน์ รัตนพงษ์, 2559) ภูมิปัญญาไทยซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญของการเป็นเอกลักษณ์ของไทย ที่ผ่านการถ่ายทอดสืบต่อกันมาจนเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นและของชาติ มาสู่รุ่นลูกหลานในปัจจุบัน (สุทธีวงศ์ พงษ์ไพบูลย์, 2555)

การมีความรักความผูกพันช่วยเหลือเกื้อกูลกันในอดีต ทำให้เห็นว่าจารีตประเพณีบางสิ่งบางอย่าง ถ้านำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม ก็สามารถทำให้เกิดเป็นประโยชน์อย่างมหาศาล เช่น ประเพณีสืบทอดของชาวเหนือ ประเพณีผูกเสี่ยวของชาวอีสาน ประเพณีชักพระของชาวใต้ ประเพณีบวงสรวงของชนภาคกลาง ตลอดจนประเพณีการนับถือผีของชนเผ่าต่าง ๆ ก็สามารถนำมาใช้เป็นกุศโลบายในการสร้างความรักความผูกพัน ความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองได้ ดังที่พระราชรัตนากรได้กล่าวถึงชาวผู้ไทเมืองเว้ ประเทศเวียดนาม ที่ใช้ประเพณีพื้นบ้านรักษาให้ชุมชนเกิดความสามัคคีไว้ได้ว่า “ชนบทรณนิยมโบราณ เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ชาวผู้ไทเมืองเว้รักษาสภาพสังคม การดำรงวิถีชีวิตแบบพื้นบ้านให้คงอยู่ และเป็นการเสริมสร้างค่านิยม ความรู้สึกให้เกิดความสามัคคีกลมเกลียวเป็นหนึ่งเดียวในหมู่ชนชาวผู้ไท ทำให้เกิดเป็นฮีต 12 อันเป็นธรรมเนียมที่ถือปฏิบัติสืบต่อมา” (พระราชรัตนากร, 2554) ประเพณีโบราณย่อมมีความหมายไปในทางสร้างสรรค์ ทำให้เกิดความสามัคคีทั้งนั้น

ปีที่ 11 ฉบับที่ 2 (เมษายน – มิถุนายน 2561)

การศึกษาลัทธิความเชื่อ การถือเกี่ยวกับจารีตขนบธรรมเนียมประเพณีนั้น ทำให้ผู้สนใจได้รับความรู้จากวิถีชีวิตของบรรพบุรุษเป็นอย่างดี มีโอกาสที่จะนำเอาความรู้เหล่านั้นมาประยุกต์ใช้ในสังคมสมัยใหม่ได้ถูกต้องตามบุคคล สถานที่ กาลเวลา และการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับความเชื่อ และประเพณีจึงเป็นเครื่องหมายแห่งการอนุรักษ์ ส่งเสริมให้เจริญงอกงามสืบกันไป (มณี พะยอมยงค์, 2536) ด้วยเหตุผลดังกล่าว ทำให้สังคมไทยในยุคปัจจุบันมีการตื่นตัวในการที่จะอนุรักษ์ศิลป วัฒนธรรม ประเพณีของชาติให้คงไว้เป็นมรดกของอนุชนรุ่นหลังได้นำไปศึกษาและปฏิบัติตามอย่างเป็นรูปธรรม ในด้านของคุณค่าและความสำคัญต่อวิถีชีวิต วัฒนธรรมและกระบวนการเรียนรู้ นั้น ผ่านการสะท้อนความคิดความเชื่อ ความสัมพันธ์ระหว่างคนในครอบครัว คนในชุมชนท้องถิ่นและจารีตประเพณีต่าง ๆ ซึ่งเป็นรากฐานการดำรงชีวิตของคนในสังคมนั้น (นันทวัช นุนารถ, 2560)

ประเพณีการผูกเสี่ยวของภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ถือเป็นภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ และเป็นกุศโลบายที่แยบคายเพื่อสร้างความสามัคคีและมิตรภาพให้กับปัจเจกบุคคลให้มีการรวมตัวกัน สร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นแก่ชุมชนโดยเริ่มตั้งแต่บุคคลสองคนเป็นต้นไป แม้ขยายเป็นเครือข่ายที่มีบรรยากาศของการผูกพันรักใคร่ เอื้ออาทรช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน การผูกเสี่ยวแต่ละครั้งนั้นย่อมมีจุดประสงค์ 2 ประการ คือ การรวมคนสองคนที่มีคุณสมบัติคล้ายคลึงกัน ให้มีความรักความผูกพันซึ่งกันและกัน ให้เป็นประจักษ์ว่าเป็นบุคคลคนเดียวกัน มีสุขร่วมเสพ มีทุกข์ร่วมต้าน และเพื่อเป็นการสร้างความสามัคคีในชุมชนทั้งสองฝ่ายให้มีความรู้จักมักคุ้นช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

คำว่า “เสี่ยว” เป็นภาษาไทยอีสานทั่วไปมักเข้าใจว่า เพื่อน แท้ที่จริงแล้ว “เสี่ยว” ความหมายลึกซึ้งยิ่ง อยู่ในตัวเอง เจ้าของภาษาเท่านั้นจึงจะเข้าใจดีและซาบซึ้งในคำนี้ คือหมายถึง มิตรแท้ เพื่อนแท้ เพื่อนตาย ซึ่งมีความซื่อสัตย์จริงใจต่อกัน มีความผูกพันด้านจิตใจอันละเอียดอ่อนลึกซึ้งยาวนาน และอมตะ ไม่มีอำนาจอันใดจะพรากให้จากกันได้แม้แต่ความตาย ตนที่จะเป็นเสี่ยวกันได้ต้องมีพ่อ แม่ ญาติผู้ใหญ่ หรือผู้หลักผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือ ผูกให้เป็นเสี่ยวกัน และคนที่เป็นเสี่ยวกันจะมีข้อผูกพันรักกันบถึอกันอย่างแท้จริงและแน่นแฟ้นตลอดไป (เลือน รัตนมงคล, 2540) และสอดคล้องกับรินทร์ สมบูรณ์ (2553) ได้กล่าวไว้ในรายงานวิจัยการศึกษาอิสระเกี่ยวกับเสี่ยวไว้ว่า เสี่ยว มีความหมายลึกซึ้ง มั่นคง แนบแน่น สำหรับชาวอีสาน ประเพณีผูกเสี่ยวเคยถูกนำมาใช้ในการปกครองอยู่เสมอ เช่น หมู่บ้านใดที่มีเรื่องบาดหมางกัน ผู้ปกครองมักจะจัดการผูกเสี่ยวให้กับคนในหมู่บ้าน หรือหมู่บ้านใกล้เคียง ความเป็นเสี่ยวก็จะช่วยให้เกิดความสามัคคี ประณีประนอมกัน เรื่องวุ่นวายก็จะไม่เกิดขึ้น บ้านเมืองก็จะสงบเรียบร้อย

การเป็นเสี่ยวหรือเป็นเพื่อนกันนี้ได้มีมาทุกยุคทุกสมัย สังคมให้ความสำคัญกับการเป็นเพื่อนหรือเป็นเสี่ยวกันเป็นอย่างยิ่ง เพราะการเป็นเพื่อนกันหรือการมีเพื่อนย่อมนำมาซึ่งมิตรภาพ ภราดรภาพ ความสามัคคี และสันติสุขในสังคมส่วนรวม เป็นต้น แม้ครั้งพุทธกาลก็มีบุคคลที่เป็นเพื่อนรักกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกันก็มีเป็นจำนวนมาก แม้ครอบครัวก็มีความรักความผูกพันกันมาแต่ดั้งเดิม เช่น มาณพพทุม 2 คน มีชื่อว่า อุปติสสะ และโกติสสะ ทั้งสองเป็นเพื่อนที่รักกันมากกินด้วยกันเที่ยวด้วยกัน แม้ญาติผู้ใหญ่ของทั้งสองฝ่ายก็มีความรักใคร่ปรองดองซึ่งกันและกัน ต่อมาเมื่อเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาแล้ว ก็ได้ดำรงฐานะเป็นคู่แห่งพระอัครสาวก เบื้องซ้ายและเบื้องขวา คือ พระมหาโมคคัลลานะ และพระสารีบุตร เป็นต้น การผูกเสี่ยว ก็คือ การนำบุคคล

ปีที่ 11 ฉบับที่ 2 (เมษายน – มิถุนายน 2561)

สองคนมาผูกพันเป็นมิตรกัน หลักเกณฑ์ในการเลือกคู่เสวียนั้นปกติแล้วมักจะเลือกเพศเดียวกัน ชายก็มีคู่เสวียนเป็นชาย หญิงก็มีคู่เสวียนเป็นหญิง นอกจากนี้คู่เสวียนต้องมีลักษณะ ท่าทาง รูปร่าง หน้าตา อายุ อารมณ์ จิตใจ บุคลิกภาพ ทัศนคติที่คล้ายคลึงกัน หรือเหมือนกัน พิธีผูกเสวียนที่ได้เคยปฏิบัติมาแต่เดิมนั้น ก็คือ เมื่อลูกหลานมีลักษณะคล้ายคลึง และเหมือนกัน มีความรักใคร่สนิทสนมกันจริง ๆ แล้ว ผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายก็จะจัดพิธีผูกเสวียนให้ โดยใช้เส้นฝ้ายผูกข้อมือของคู่เสวียนแต่ละคน พร้อมทั้งให้อวาท และอวยพรให้ทั้งคู่เป็นเพื่อนตายต่อกัน บางครั้งก็จะมีพิธีตักน้ำสาบานระหว่างคู่เสวียนด้วย และเมื่อสาบานเป็นคู่เสวียนกันแล้วก็จะช่วยเหลือเกื้อกูลกันทั้งในเรื่องส่วนตัวและสังคม ซึ่งจะมีผลก่อให้เกิดความสงบเรียบร้อย ความร่มรื่น ร่มเย็น เกิดความรักใคร่ สัมผัสสามัคคี เป็นมิตรภาพในครอบครัว ในชุมชน คนในชุมชนมีความรักใคร่กัน สามัคคี ร่วมแรงร่วมใจกัน ช่วยกันพัฒนาชุมชน โดยมีสถาบันครอบครัวเป็นจุดเริ่มต้นในการสร้างให้มีจิตสำนึก (ไตรรัตน์ แงดสันเทียะ, 2558) นอกจากนี้การปฏิบัติที่ดีต่อกัน กระทำต่อกันเสมือนเป็นญาติพี่น้อง กัลยาณมิตรที่ดีต่อกัน ส่งผลให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขมากยิ่งขึ้น (พิศมัย ทองเที่ยง, 2559)

จากแนวคิดและกระบวนการของประเพณีผูกเสวียนของภาคอีสานดังกล่าว จึงเป็นเหตุจูงใจให้ผู้วิจัยต้องการศึกษาค้นคว้าเพื่อให้ทราบว่า ประเพณีการผูกเสวียนนั้น มีแนวคิดความเป็นมาอย่างไร มีความเกี่ยวข้องกับหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาอย่างน้อยเพียงใด ปัจจุบัน ยังมีการทำพิธีผูกเสวียนเป็นปกติหรือไม่ ชุมชนชาวอีสานที่ย้ายถิ่นฐานไปอยู่ในภาคอื่น ยังคงมีการสืบทอดประเพณีผูกเสวียนหรือไม่ สังคมส่วนรวมได้รับประโยชน์ในการประเพณีผูกเสวียนอย่างน้อยเพียงใด นอกจากนี้ ยังจะวิเคราะห์ถึงอิทธิพลของประเพณีผูกเสวียนในการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน พัฒนาการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ตลอดจนศีลธรรมวัฒนธรรมประเพณีให้เหมาะสมกับสังคมยุคปัจจุบัน ทั้งนี้ เพื่อเป็นการสร้างทัศนคติและกระบวนการพัฒนาชุมชนให้ถูกต้องแก่ประชาชน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมโดยภาพรวม อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมพระพุทธศาสนาและภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสร้างความสามัคคี ความเป็นมิตรภาพของบุคคลในสังคมสืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและหลักการของประเพณีการผูกเสวียนในสังคมไทย
2. เพื่อศึกษาแนวคิดและหลักการเสริมสร้างมิตรภาพตามแนวพระพุทธศาสนา
3. เพื่อเสนอรูปแบบและแนวทางการประยุกต์ประเพณีผูกเสวียนในการเสริมสร้างมิตรภาพเชิงพุทธภูมิปัญญาไทย

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยทั้งทางเอกสาร (Documentary Study) ที่เกี่ยวข้องกับประเพณีผูกเสวียนในอำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม มีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary Survey) ที่เกี่ยวข้องกับประเพณีผูกเสวียนของอำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม ศึกษาทฤษฎี และแนวคิดในตำรา ผลงานวิจัย วิทยานิพนธ์ เอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเพณีผูกเสวียนอีสาน

ปีที่ 11 ฉบับที่ 2 (เมษายน – มิถุนายน 2561)

2. ศึกษาหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการผูกเสี่ยว จากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา และงานทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้อง

3. ศึกษาวิจัยภาคสนาม (Field Study) โดยเป็นการเจาะลึกสัมภาษณ์/สอบถามปราชญ์ผู้ที่มีความรู้ความชำนาญเกี่ยวกับประเพณีผูกเสี่ยว Focus Group ดังนี้

- 1) สัมภาษณ์พระสงฆ์ ปราชญ์ท้องถิ่น ผู้นำชุมชน
- 2) Focus Group กลุ่มนักวิชาการ พระสงฆ์ ปราชญ์ท้องถิ่น ผู้นำชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการผูกเสี่ยว เพื่อเก็บข้อมูลวิจัย ณ วัดพระธาตุเรณู จังหวัดนครพนม
- 4) นำข้อมูลมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ ให้ตรงกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้
- 5) นำเสนอร่างรูปแบบ โดยจัดให้มีการสนทนากลุ่มโดยอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship)
6. สรุปผลและนำเสนอ

ผลการวิจัย

1. ความเป็นมาและหลักการของประเพณีการผูกเสี่ยวในสังคมไทย

การผูกเสี่ยว เป็นประเพณีของชาวอีสานหรือคนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เน้นเรื่องการคบกัน มี 2 ระดับ คือ เป็นเพื่อน เรียกว่าเป็นหมูกัน เป็นเสี่ยว คือ เป็นการคบกันที่สนิทแนบแน่นเป็นพิเศษ มีความรักผูกพันถึงขั้นพึ่งพาอาศัยกันและตายแทนกันได้ การผูกเสี่ยวเป็นประเพณีที่ส่งเสริมความสามัคคีและการผูกมิตรไมตรีเป็นลำดับขั้นตั้งแต่พ่อ แม่ ลูก จัดเป็นสายสัมพันธ์ที่แนบแน่น สร้างสายใยแห่งความรักความสามัคคี การผูกเสี่ยวยังเป็นการเพิ่มจำนวนญาติพี่น้องให้มีมากยิ่งขึ้น การผูกเสี่ยวแบบดั้งเดิม เป็นประเพณีระหว่างบุคคลและบุคคล หรือระหว่างครอบครัวกับครอบครัว คือ พ่อ แม่ หรือญาติผู้ใหญ่ เมื่อเห็นบุตรหลานของตนมีรูปร่างลักษณะ ผิวพรรณ นิสัยใจคอ หรือมีความสนิทชิดชอบกับบุตรหลานของอีกฝ่ายหนึ่งก็จะทาบตามขอผูกเป็นเสี่ยว โดยใช้ด้ายขาวผูกข้อมือของแต่ละคนเพื่อให้เป็นสิริมงคลแก่คู่เสี่ยวยิ่งขึ้น บางแห่งก่อนจะผูกแขนเสี่ยวก็จัดพิธีสู่ขวัญบายศรีคู่เสี่ยว เมื่อทำพิธีผูกเสี่ยวเสร็จแล้ว พ่อแม่หรือญาติผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือให้อาพาให้ศีลให้พรอบรมสั่งสอนให้คู่เสี่ยวรักกันนับถือกัน หลังจากนั้นก็เลี้ยงอาหารกันตามควร ปัจจุบันประเพณีการผูกเสี่ยวนี้ ทางราชการได้ยกระดับการผูกเสี่ยวแบบชาวบ้านให้เป็นงานระดับจังหวัด ระดับชาติ เป็นผลดีต่อการท่องเที่ยวในภาพรวมอย่างยิ่ง ชาวอีสานได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับประเพณีได้อย่างกลมกลืน ทำให้เกิดอัตลักษณ์เฉพาะ เช่น ด้านความเชื่อว่า การผูกเสี่ยวจะทำให้เกิดความรักความสามัคคี ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีบทประพันธ์ เพลงร้อง ภาพจิตรกรรม อันเนื่องมาจากการผูกเสี่ยวมากมาย ด้านวิถีชีวิต ทำให้บุคคลสองคนที่เป็นเสี่ยวกันมีความรักความผูกพันกัน เป็นต้น

2. แนวคิดและหลักการเสริมสร้างมิตรภาพตามแนวพระพุทธศาสนา

ผลการศึกษาพบว่า มิตรภาพ หมายถึง มิตรแท้ หรือที่เรียกว่า กัลยาณมิตร ยังหมายถึง คุณธรรมที่ทำให้คนเป็นมิตรแท้ต่อกันด้วย ทางพระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับการสร้างมิตรภาพกับคนทุกจำพวกด้วยหลักปฏิบัติ คือ ด้วยการยกย่องบุคคลอื่น มีน้ำใจแบ่งปัน อนุเคราะห์กัน ทำงานตามหน้าที่ อ่อนน้อมถ่อมตน

ปีที่ 11 ฉบับที่ 2 (เมษายน – มิถุนายน 2561)

ยอมรับความผิดและการแสดงออกซึ่งกิริยาที่ประทับใจ เป็นต้น การสร้างมิตรภาพตามแนวทางพระพุทธศาสนา หลักธรรมที่สำคัญทำให้เกิดมิตรภาพ คือ มีหลักกัลยาณธรรม ธรรมที่สร้างความเป็นมิตรที่ดีต่อหลักของทศ 6 การทำหน้าที่ หลักสังคหวัตถุ การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ความยุติธรรม ความสามัคคี และหลักของความอ่อนน้อมถ่อมตน (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539; พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ. ปยุตโต, 2551) ได้แก่

1) ทาน การให้ เป็นหลักธรรมนำมาซึ่งการผูกมิตรไมตรีช่วยเหลือสังคมเป็นธรรมชาติเพื่อชำระจิตใจ ให้สะอาดเป็นแนวทางนำไปสู่เป้าหมายสูงสุดตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในพระพุทธศาสนา สรรเสริญธรรมทาน เป็นทานที่สูงที่สุด สำหรับทานของบุคคลทั่วไปนั้น ถ้าจะให้สำเร็จ ต้องมีจิตใจที่เป็นผู้ให้ที่มีความผ่องใส ชื่นบาน มีความสุขที่จริงใจที่จะให้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะทำให้ทั้งผู้ให้และผู้รับได้ อานิสงส์ที่แท้จริง

2) ปิยวาจา วาจาเป็นที่รัก พูดจาน่ารัก นานิยมนับถือ วาจาที่น่ารัก วาจาที่กล่าวด้วยจิตเมตตาคำที่พูดด้วยความรัก ความปรารถนา การพูดด้วยภาษาที่สุภาพ ไพเราะ ไม่หยาบคาย เป็นคำพูดที่ผู้ฟังน่ายินดี ชื่นชอบ เป็นการพัฒนาสุขภาพจิตให้ดีขึ้น บุคคลจึงควรพูดแต่วาจาที่สุภาพ วาจางาม อ่อนหวาน ประกอบด้วยประโยชน์ พูดในสถานที่เหมาะสม ในเวลาที่เหมาะสม เพื่อให้สังคมเกิดสันติสุข สร้างความปรองดอง ความรักความสามัคคี ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

3) อัตถจริยา การบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม การบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์จะบรรลุจุดหมายเพื่อช่วยคำชู้และส่งเสริมการสร้างประโยชน์นั้นให้เป็นที่ไปด้วยคุณค่าและสร้างศรัทธาให้สังคมในการแสดงถึงความเสียสละ

4) สมานัตตา ความเสมอต้นเสมอปลาย ความเป็นผู้มีตนเสมอ ไม่ถือตัว ก็คือ ความประพฤติปฏิบัติดีต่อผู้อื่นอย่างเสมอต้นเสมอปลาย ความเป็นผู้มีตนเสมอนี้เป็นคุณเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจผู้อื่นไว้เป็นมิตรไมตรี

3. รูปแบบและแนวทางการประยุกต์ประเพณีผูกเสี่ยวในการเสริมสร้างมิตรภาพเชิงพุทธภูมิปัญญาไทย ผลการศึกษาพบว่า

รูปแบบการประยุกต์ใช้ประเพณีผูกเสี่ยวในการเสริมสร้างมิตรภาพนั้น มีทั้งรูปแบบที่เป็นไปในเชิงพุทธและภูมิปัญญาไทย คือ ใช้สัจจะ คือความจริงใจเป็นคุณธรรมเบื้องต้น กัลยาณธรรม เป็นหลักปฏิบัติเพื่อสร้างมิตรภาพเชิงพุทธ และใช้ประเพณีการผูกเสี่ยว เพื่อสร้างมิตรภาพเชิงภูมิปัญญาไทย การสร้างมิตรภาพนั้น มักจะเป็นไปพร้อมกับวัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่นที่เรียกว่า ฮีตสิบสอง คองสิบสี่ และมีการประยุกต์ใช้หน้าที่ตามหลักของทศ 6 เพื่อสร้างมิตรภาพ การสงเคราะห์ตามหลักสังคหวัตถุเพื่อความมั่นคงแห่งมิตรภาพ คุณธรรมตามหลักความเสมอภาคและความยุติธรรมเพื่อทรงไว้ซึ่งมิตรภาพ และการปฏิบัติตามหลักกัลยาณธรรมเพื่อความยั่งยืนแห่งมิตรภาพ รูปแบบการประยุกต์ใช้บุคคล ได้นำหลักของกัลยาณมิตรมาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างมิตรภาพเชิงพุทธ และการประยุกต์ใช้พิธีกรรม ได้นำหลักการผูกเสี่ยวมาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างมิตรภาพเชิงภูมิปัญญาไทย

1) มีการให้, มีการแบ่งปัน เอื้อเฟื้อและมีความเสียสละทั้งแรงกายและแรงใจ ทำด้วยหัวใจ มีความรู้สึกดีที่ได้มีส่วนร่วมในการให้เข้าใจการให้มากยิ่งขึ้นโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน การให้สิ่งของเงินทองคือ วัตถุทาน ซึ่งสอดคล้องกับ “ทาน” ตามหลักพุทธศาสนา โดยการแบ่งปันจะเป็นสายใยที่จะช่วยให้สังคมลดความขัดแย้งหรือป้องกันความขัดแย้งในอนาคต ด้วยคำนึงถึงความดีต่อกันและกัน

ปีที่ 11 ฉบับที่ 2 (เมษายน – มิถุนายน 2561)

2) การใช้วาทจาประสานไมตรี การใช้วาทจาที่อ่อนโยน อ่อนหวานและมีความเป็นกันเอง ในการติดต่อประสานได้รับไมตรีที่ดีจากสังคม รวมถึงเป็นการใช้วาทจาเพื่อพัฒนาบุคลิกภาพของตนเอง การให้กำลังใจซึ่งกันและกัน การลงพื้นที่พบปะเยี่ยม เป็นแนวทางในการสร้างความเข้าใจและสร้างความสัมพันธ์ได้เป็นอย่างดี สื่อสารด้วยวาทจาที่สุภาพ อ่อนหวาน ซึ่งสอดคล้องกับ “ปียวาจา” โดยอาศัยองค์ธรรมที่เรียกว่า วาจาสุภาสิต ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการที่จะทำให้ วาจาที่สุภาพไพเราะ เป็นวาทจาที่เชื่อถือได้ มิใช่เป็นเพียงลมปากที่หวาน แต่ซ่อนอาวูไว้ในความหวาน ได้ปฏิบัติที่สอดคล้องกับหลักปียวาจา คำพูดคำสัตย์คำจริง พูดเฉพาะเรื่องที่เป็นประโยชน์ เมื่อนำมาปฏิบัติในภาคสังคมโดยต่อไป

3) การบำเพ็ญประโยชน์เพื่อสังคม ได้มีการสร้างประโยชน์มากมายให้กับสังคมมีการทำกิจกรรมที่สนับสนุนสังคมให้เกิดบรรเทาความทุกข์และสร้างความสุข การแบ่งเบาภาระ ร่วมมือ ร่วมใจกันทำงานเพื่อส่วนรวม สร้างสรรค์ประโยชน์เพื่อส่วนรวม สอดคล้องกับ “อัทธจริยา” หมายถึง สมาชิกในสังคมต่างก็มุ่งที่จะทำให้ตนเองเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น นอกจากจะสร้างประโยชน์ให้ตนเอง ซึ่งหลักการนี้อาจเรียกได้ว่าเป็นการทำงานแบบจิตอาสา จุดเริ่มต้นแรกคือ สังคมที่เป็นครอบครัว การทำตนให้เป็นประโยชน์นั้น คือ การเอาใจเขามาใส่ใจเราให้มาก ประพฤติตนเป็นประโยชน์ ยึดมั่นในการทำงานจิตอาสา

4) การปฏิบัติตนเสมอต้นเสมอปลายและสม่ำเสมอ (สมานัตตา) การวางตัวมีความสำคัญในการทำงานจิตอาสา ปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างให้กับสังคม ให้ความเสมอภาคกับทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ไม่เอารัดเอาเปรียบ ร่วมทุกข์ร่วมสุขช่วยเหลือเกื้อกูลกันแก้ปัญหา ช่วยกันคิดในทางสร้างสรรค์ เพื่อให้สังคมอยู่เย็นเป็นสุข ปฏิบัติตนดุจดั่งพี่น้องเครือญาติ ไม่ถือตัวหรือทำตัวเย่อหยิ่ง ความประพฤติปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างเสมอต้นเสมอปลาย เป็นคุณเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจผู้อื่นไว้เป็นมิตรไมตรีที่ดีต่อกันได้เป็นอย่างดี

อภิปรายผล

ผลการศึกษาที่พบว่า การผูกเสี่ยวจะทำให้เกิดความรักความสามัคคี ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สอดคล้องกับเลื่อน รัตนมงคล ได้กล่าวถึงความหมายของคำว่าเสี่ยวไว้ในหนังสือ ประเพณีผูกเสี่ยวว่า “เสี่ยว” เป็นภาษาไทยอีสานทั่วไปมักเข้าใจว่าเพื่อน แท้ที่จริงแล้ว “เสี่ยว” ความหมายลึกซึ้งยิ่งอยู่ในตัวเอง เจ้าของภาษาเท่านั้นจึงจะเข้าใจดีและซาบซึ้งในคำนี้ คือหมายถึง มิตรแท้ เพื่อนแท้ เพื่อนตาย ซึ่งมีความซื่อสัตย์จริงใจต่อกัน มีความผูกพันด้านจิตใจอันละเอียดอ่อนลึกซึ้งยาวนาน และอมตะ ไม่มีอำนาจอันใดจะพรากให้จากกันได้แม้แต่ความตาย ตนที่จะเป็นเสี่ยวกันได้ต้องมีพ่อ แม่ ญาติผู้ใหญ่ หรือผู้หลักผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือ ผูกให้เป็นเสี่ยวกัน และคนที่เป็นเสี่ยวกันจะมีข้อผูกพันรักนักรักนวลกันอย่างแท้จริงและแน่นแฟ้นตลอดไป (เลื่อน รัตนมงคล, 2540) และสอดคล้องกับนรินทร์ สมบูรณ์ ได้กล่าวไว้ในรายงานวิจัยการศึกษาอิสระเกี่ยวกับเสี่ยวไว้ว่า เสี่ยว มีความหมายลึกซึ้ง มั่นคง แนบแน่น สำหรับชาวอีสานมาก ประเพณีผูกเสี่ยวเคยถูกนำมาใช้ในการปกครองอยู่เสมอ เช่น หมู่บ้านใดที่มีเรื่องบาดหมางกัน ผู้ปกครองมักจะจัดการผูกเสี่ยวให้กับคนในหมู่บ้าน หรือหมู่บ้านใกล้เคียง ความเป็นเสี่ยวก็จะช่วยให้เกิดความสามัคคี ประณีประนอมกัน เรื่องวุ่นวายก็จะไม่เกิดขึ้น บ้านเมืองก็จะสงบเรียบร้อย

ปีที่ 11 ฉบับที่ 2 (เมษายน – มิถุนายน 2561)

ผลการศึกษาหลักการเสริมสร้างมิตรภาพตามแนวพระพุทธศาสนา ที่พบว่าประกอบด้วยหลักกัลยาณธรรม หลักทศ 6 หลักสังคหวัตถุ ซึ่งสอดคล้องกับพระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) ได้กล่าวไว้ในหนังสือชาดกในธรรมบทว่า คนที่เราถือว่าเป็นเพื่อนหรือคบหากันเป็นเพื่อนนั้น มีทั้งเพื่อนเทียมและเพื่อนแท้ เพื่อที่คบหากันไปไหนมาไหนด้วยกัน กินเหล้าเมายาด้วยกัน อาจมีใช้เพื่อนแท้ก็ได้ หากคบหากันแบบมีผลประโยชน์หรือเอาตัวเอาเปรียบกัน เมื่อฝ่ายหนึ่งลำบากหรือมีเรื่องราวเกิดขึ้นก็ปลีกตัวออกห่างหรือปฏิเสธว่าเป็นเพียงแค่รู้จักกันเท่านั้น เพื่อเอาตัวรอดมิให้ตัวเองเข้าไปพัวพันด้วย ไม่ทั้งเพื่อนทั้งในยามสุขยามทุกข์ จัดเป็นกัลยาณมิตร (พระธรรมกิตติวงศ์ ทองดี, 2554) และได้กล่าวไว้ในหนังสือหนึ่งนาที่เพื่อชีวิตไว้ว่า อันความสามัคคีนั่นสร้างยาก เป็นเรื่องที่เปราะบางยิ่งกว่าเปลือกไข่ อาศัยเพียงลมปากก็สามารถทำให้สามัคคีแตกได้แล้ว จึงต้องระวังลมปากให้ดี หากไม่ระวังจะแตกความสามัคคีกัน โดยไม่ละอายปาก และไม่รับผิดชอบมีมากในปัจจุบันนี้ ระวังจะเป็นเหยื่อของคนเช่นนี้โดยไม่รู้ตัว (พระธรรมกิตติวงศ์ ทองดี, 2555) สอดคล้องกับการนำเสนอของวิโรจน์ วิชัย (2559) ที่นำเสนอไว้ว่า “การนำมาหลักคำสอนมาปฏิบัติจนบรรลุผลให้เห็นจริงในประสบการณ์ของมนุษย์ด้วย หมายความว่า ที่มาของความรู้ในพระพุทธศาสนามีการใช้เหตุผลของมนุษย์เท่านั้น แต่ต้องประกอบด้วยมิติทดลองปฏิบัติด้วยตนเอง สามารถเป็นรากฐานการยืนยันความจริงของพุทธธรรมได้อย่างมั่นใจ” นอกจากนี้ยังเป็นส่วนสนับสนุนสังคมให้เกิดความสุขได้อย่างยั่งยืน ผ่านการสะท้อนความคิดความเชื่อ ความสัมพันธ์ระหว่างคนในครอบครัว คนในชุมชน ท้องถิ่นและจารีตประเพณีต่าง ๆ ซึ่งเป็นรากฐานการดำรงชีวิตของคนในสังคมนั้น (นันทวิช นูนารถ, 2560) นอกจากนี้การปฏิบัติที่ดีต่อกัน กระทำต่อกันเสมือนเป็นญาติพี่น้อง กัลยาณมิตรที่ดีต่อกัน ส่งผลให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขมากยิ่งขึ้น (พิศมัย ทองเที่ยง, 2559)

สรุป

รูปแบบการสร้างมิตรภาพเพื่อชุมชนที่ยั่งยืนตามแนวพุทธภูมิปัญญาไทยเป็นประเพณีของชาวอีสานเน้นเรื่องการคบกัน คือ เป็นเพื่อน เรียกว่าเป็นหมู่กัน เป็นเสี้ยว คือ เป็นการคบกันที่สนิทแนบแน่นเป็นพิเศษมีความรักความผูกพันกันพึ่งพาอาศัยกันสามารถตายแทนกันได้ การผูกเสี้ยวเป็นประเพณีที่ส่งเสริมความสามัคคีและการผูกมิตรไมตรีตั้งแต่พ่อ แม่ ลูก จัดเป็นสายสัมพันธ์ที่แนบแน่น สร้างสายใยแห่งความรักความสามัคคี การผูกเสี้ยวยังเป็นการเพิ่มจำนวนญาติพี่น้องให้มากยิ่งขึ้น ปัจจุบันทางราชการได้ยกระดับการผูกเสี้ยวแบบชาวบ้านให้เป็นงานระดับจังหวัด ระดับชาติ เป็นผลดีต่อการท่องเที่ยวในภาพรวม ชาวอีสานได้นำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ในประเพณีผูกเสี้ยวเพื่อเป็นแนวปฏิบัติของคู่เสี้ยวได้อย่างกลมกลืน รูปแบบการประยุกต์ใช้ประเพณีผูกเสี้ยวเพื่อเสริมสร้างมิตรภาพนั้น มีทั้งรูปแบบที่เป็นไปในเชิงพุทธและภูมิปัญญาไทย โดยใช้สัจจะ คือความจริงใจเป็นคุณธรรมเบื้องต้น มีกัลยาณธรรม เป็นหลักปฏิบัติเพื่อสร้างมิตรภาพเชิงพุทธ และมีประเพณีการผูกเสี้ยวเพื่อสร้างมิตรภาพเชิงภูมิปัญญาไทย การสร้างมิตรภาพนั้น มักจะเป็นไปพร้อมกับวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นที่เรียกว่า ฮีตสิบสอง คองสิบสี่ และมีการประยุกต์ใช้หน้าที่ตามหลักของทศ 6 เพื่อสร้างมิตรภาพ การสงเคราะห์ตามหลักสังคหวัตถุเพื่อความมั่นคงแห่งมิตรภาพ คุณธรรมตามหลักความเสมอภาคและความยุติธรรมเพื่อทรงไว้

ปีที่ 11 ฉบับที่ 2 (เมษายน – มิถุนายน 2561)

ซึ่งมีรูปภาพ และการปฏิบัติตามหลักกัลยาณธรรมเพื่อความยั่งยืนแห่งมิตรภาพ หากสังคมไทยปัจจุบันนำหลักการดังกล่าวมาปฏิบัติอย่างแพร่หลายย่อมจะทำให้สังคมเกิดสันติสุขได้อย่างยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ไตรรัตน์ แดงสันเทียะ. (2558). วิธีการสืบสานประเพณีผูกเสี่ยวของชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลเปือยน้อย อำเภอบึงสามพัน จังหวัดขอนแก่น. *การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติครั้งที่ 2 คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*. วันที่ 25 กันยายน 2558 ณ ศูนย์โสม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ธนภูมิ ธราวุธ ศิริชัย เพชรรักษ์ และกาสัก เตชะชนหมาก. (2560). รูปแบบการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี. *วารสารการบริหารท้องถิ่น*, 10(1), 34 – 52.
- นรินทร์ สมบูรณ์. (2553). ศึกษาผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สารานุกรมศิลป์ วิชาเลือกนาฏศิลป์พื้นเมือง เรื่อง ประเพณีผูกเสี่ยวจังหวัดขอนแก่น โดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้แบบย้อนกลับของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนนครขอนแก่น . รายงานการศึกษาค้นคว้า ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- นันทวัช นูนารถ. (2560). ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณค่าแห่งวิถีชีวิต วัฒนธรรม เพื่อการศึกษาที่ยั่งยืน. *วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์*, 12(34), 17-26.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2555). 1 นาที่ เพื่อชีวิต. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กราฟฟิคอาร์ตพรินติ้ง จำกัด.
- _____. (2554). *ชาดกในธรรมบท*. กรุงเทพฯ: ช่อระกาการพิมพ์.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 19). นนทบุรี: เอส.อาร์. พรินติ้ง แมส โปรดักส์.
- พระราชรัตนากร. (2554). *ความเป็นมาของชาวไทยเรณูนคร*. นครพนม: พรประสิทธิ์การพิมพ์.
- พิศมัย ทองเทียะ. (2559). การสังเคราะห์หลักการทำงานของเครือข่ายในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชนด้วยหลักสังคหวัตถุ 4. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 4(2), 356-372.
- มณี พะยอมยงค์. (2563). *ความเชื่อของคนไทยในวัฒนธรรมพื้นบ้าน : คติความเชื่อ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เลื่อน รัตนมงคล. (2540). *ประเพณีผูกเสี่ยว*. ขอนแก่น: โรงพิมพ์สำนักส่งเสริมศิลปะและวัฒนธรรม.
- วิโรจน์ วิชัย. (2559). วิธีการศึกษาพระพุทธศาสนาเชิงวิชาการ. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 4(1), 106-118.

ปีที่ 11 ฉบับที่ 2 (เมษายน – มิถุนายน 2561)

สุดารัตน์ รัตนพงษ์. (2559). ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการความขัดแย้ง. *วารสารการบริหารท้องถิ่น*, 9(4), 25-41.

สุทธิวงศ์ พงษ์ไพบูลย์. (2555). *บทบาทของสถานศึกษากับภูมิปัญญาไทย*. กรุงเทพฯ: เวิร์ดเวฟเอดดูเคชั่น.

Translated Thai References

Mahachulalongkornrajavidyalaya University (1996). *Tripitaka: Thai version*. Bangkok: MUC Press.
(In Thai)

Ngadsuntear, T. (2015). *Inheritance Methods for the “” (Friendship-Bonding) Tradition in Ban Hua Khua Community, Pueai Noi, Pueai Noi, Khon Kaen*. In 2nd National and International Graduate Conference on 25 September 2015 at KU Home, Bangkok. (In Thai)

Nunart, N. (2017). Local Wisdom as the Value of Life and Culture for Sustainable Education. *Social Sciences Research and Academic Journal*, 12(34), 17-26. (In Thai)

P. A. Payutto. (2008). *Dictionary of Buddhism*. (19th ed). Nonthaburi: S.R.Printing-mass Product. (In Thai)

Phayomyong, M. (1993). *A person's belief in folk culture, Thailand: beliefs*. Bangkok: Chulalongkorn University. (In Thai)

Phradhammakittiwong (Suratejo, T.). (2011). *Jataka in Dhammapata*. Bangkok: Chouraka Printing. (In Thai)

_____. (2012). *1 Minute for Life*. Bangkok: Graphics art Printing. (In Thai)

Phrarajrattanakorn. (2011). *History of Poonthai Renu Nakhon*. Nakhon Phanom: Pornprasit Printing. (In Thai)

Pongpaiboon, S. (2012). *The Role of Academies and Thailand Local Wisdom*. Bangkok: third wave education. (In Thai)

Rattanamongkol, L. (1997). *The tradition of Friendship-Bonding (Pouk Siaw)*. Khon Kaen: Office of Promotes art and Culture. (In Thai)

Rattanapong, S. (2016). Local Wisdom and Conflict Management. *Local Administration Journal*, 9(4), 25-41. (In Thai)

Somboon, N. (2010). *A Study of Mathayomsuksa li Students in Nakorn Khon Kaen School out Come In Dramatic Art At The Lower Secondary Native Dramatic Art Pook Seiw Tradition at Khon Kaen By Using Backward Design Learning*. Thesis for Master degree of Education in Curriculum and Instruction, Khon Kaen University. (In Thai)

- Tarawut, T., Petcharak, S. & Tekhanmag, K. (2017). Communal and Societal Strengthening Model Based on the Sufficiency Economy Philosophy: A Case Study of Suphan Buri Province. *Local Administration Journal*, 10(1), 34-52. (In Thai)
- Thongthiang, P. (2016). Synthesis to Principles of Network in Prevention and Solving Narcotics Problems in Community to Bases of Sympathy, *Journal of MCU Peace Studies*, 4(2), 356-372. (In Thai)
- Vichai, V. (2016). Methods for Buddhist Academic Studies. *Journal of MCU Peace Studies*, 4(1), 106-118. (In Thai)